

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.02.013>

УДК 346.12+347.725

О.А. БЕЛЯНЕВИЧ, д-р юрид. наук, проф.,
професор кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна
 orcid.org/0000-0002-2590-2807

ПРО ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТОК УЧАСНИКІВ ТОВ ЯК СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, статутний капітал, частка учасника, спосіб захисту, корпоративні права, принцип пропорційності, майнова участь у товаристві.

У статті зауважено, що зараз у рішеннях Верховного Суду домінує позиція про те, що вичерпний перелік способів захисту учасника ТОВ, який вважає, що його право чи законний інтерес порушені змінами у складі учасників чи розподілі часток учасників товариства, міститься у ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань». На підставі аналізу актуальної практики Верховного Суду досліджено спірні питання застосування судом норм ч. 5 ст. 17 цього Закону (зокрема у випадках, коли учасником ТОВ не виконано свого обов'язку щодо майнової участі у статутному капіталі товариства). Аргументовано, що під час розгляду корпоративних спорів має застосовуватися принцип пропорційності: зменшення частки учасника у статутному капіталі ТОВ не є порушенням його корпоративних прав, якщо таким учасником не здійснено додаткового внеску до статутного капіталу товариства відповідно до рішення загальних зборів про збільшення розміру статутного капіталу. Зауважимо, що частина 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» окремо не встановлює способи захисту прав та інтересів учасників у спорах про розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Для цілей ч. 5 ст. 17 цього Закону судові рішення відповідного змісту розглядається як альтернатива рішенням загальних зборів учасників. У судовому рішенні як документи, на підставі якого здійснюються відповідні реєстраційні дії, мають зазначатися розміри часток у статутному капіталі, розмір статутного капіталу, як встановлені судом фактичні обставини реальної майнової участі учасників у статутному капіталі товариства. Суд може захистити право учасника способом, обраним позивачем, водночас позовна вимога про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розмірів часток учасників у товаристві може розглядатись судом як похідна разом з основною вимогою, якою здійснюється захист порушеного права (визнання недійсним рішення загальних зборів учасників тощо).

Цитування: Беяневич О.А. Про визначення розміру статутного капіталу та визначення часток учасників ТОВ як способи захисту корпоративних прав. *Економіка та право*. 2023. № 2. С. 13—25. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.02.013>

Вступ. Законом України від 03.10.2019 № 159-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» ч. 5 ст. 17 Закону України від 15.05.2003 № 755-ІV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» була викладена в новій редакції. Підпунктом «д» п. 3 ч. 5 ст. 17 Закону України від 15.05.2003 № 755-ІV передбачено, що державна реєстрація змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю може здійснюватися на підставі судового рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю та розмірів часток учасників у такому товаристві. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» набрав чинності 02.11.2019, але вже 22.10.2019 Велика Палата Верховного Суду (далі ВП ВС) в постанові у справі № 923/876/16 сформулювала таку позицію:

- «позовні вимоги про визнання рішення загальних зборів товариства з обмеженою відповідальністю недійсним, визнання недійсним статуту чи недійсними змін до нього, визнання права власності на частку у статутному капіталі товариства не відповідають належним та ефективним способам захисту, оскільки їх задоволення не може бути підставою для внесення змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» (п. 60);

- «*вичерпний* перелік способів захисту учасників товариств з обмеженою відповідальністю або з додатковою відповідальністю міститься у ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань», норми якого є спеціальними для зазначених товариств. Належним способом захисту у цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства (підпункт «д» п. 3 ч. 5 ст. 17 цього Закону). Відповідачами за таким позовом є не тільки господарське товариство, але й особи — учасники товариства, які внаслідок задоволення позову можуть бути поз-

бавлені своїх часток у статутному капіталі або їх частин у грошовому або відсотковому виразі» (п. 61).

У подальшому така позиція усталилася і була конкретизована:

«у разі якщо позивач прагне відновити склад учасників товариства, який існував до ствердженого порушення його прав або інтересів, і таке відновлення не може бути здійснене шляхом стягнення (витребування з володіння) з відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі товариства (пп. «е» п. 3 ч. 5 ст. 17 цього Закону), то належним способом захисту у цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства» (постанови ВП ВС від 18.03.2020 у справі № 466/3221/16-а, від 01.04.2020 у справі № 813/1056/18, від 17.12.2019 у справі № 927/97/19, від 08.09.2020 у справі № 916/667/19, від 03.11.2020 у справі № 922/88/20).

Як наголошується в Огляді за результатами вивчення практики розгляду справ щодо корпоративних спорів та корпоративних прав Верховним Судом від 13.10.2022, «зазначені висновки ВП ВС мають загальний характер та мають враховуватися під час вирішення питання щодо належності обраного позивачем способу захисту *в усіх справах*, що стосуються зміни розміру часток та відновлення складу учасників товариства, який існував до ствердженого порушення його прав або інтересів» [1].

Зараз зазначені висновки ВП ВС сформулювали відповідну практику Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. І напевне, найпростіше логіка такого правозастосування виявляється у постанові КГС ВС від 06.09.2021 у справі № 925/1126/19: «позовні вимоги про визнання рішення загальних зборів ТОВ недійсним, визнання недійсним статуту чи недійсними змін до нього, визнання права власності на частку у статутному капіталі товариства не відповідають належним та ефективним способам захисту, оскільки їх задоволення не може бути підставою для внесення змін до ЄДРЮОФОПГФ» (ЄДРЮОФОПГФ, Єдиний державний реєстр — Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань). Іншими словами, необхідність захисту права власності учасника на частку у статутному капіталі товариства зве-

лася судом до питання про внесення змін до Єдиного державного реєстру.

А втім, якщо зважати на різноманітність фактичних обставин у корпоративних спорах, проголошена Верховним Судом відсутність альтернативи для учасників ТОВ під час вибору способу захисту уявляється доволі спірною. Так, у літературі вже зазначалося, що висновок ВП ВС щодо вичерпного переліку способів захисту учасників ТОВ або товариств з додатковою відповідальністю (далі ТДВ) стосується саме випадків, коли захист від порушення прав або інтересів позивача потребує внесення змін щодо належності часток учасникам товариства, а не інших порушень його прав або інтересів, які потребують іншого захисту [2, с. 264]. Наразі ми залишимо поза межами цього дослідження тенденцію, що перетворилася за доволі короткий проміжок часу чи не на догму, до звуження при судовому тлумаченні вибору суб'єктами господарювання способів захисту їх прав та законних інтересів під час розширення диспозитивності регулювання корпоративних відносин і визнанні загальних засад цивільного законодавства (справедливості, розумності, добросовісності) безпосередніми регуляторами відносин в сфері господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти застосування норм ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» було висвітлено в колективних монографіях за редакцією І.В. Спасибо-Фатєєвої «Корпоративне право крізь призму судової практики» (2021) [3] та «Право власності: способи захисту крізь призму судової практики» (2023) [2], у яких авторами відповідних підрозділів (О.Р. Кібенко, Ю.Ю. Попов) підтримується усталена практика ВП ВС щодо належності та неналежності способів захисту права власності на частку у статутному капіталі.

Метою статті є виявлення проблем застосування норм ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» як єдиний можливий спосіб захисту прав та інтересів учасників у спорах про розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю і обґрунтування шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Судова практика, зокрема Верховного Суду, та теорія процесуального права єдині в тому, що:

- реалізуючи право на судовий захист і звертаючись до суду, особа (позивач) наводить у позові власне суб'єктивне уявлення про порушене право чи охоронюваний інтерес, ким воно порушено та спосіб його захисту;
- позовом у процесуальному сенсі є звернення особи до суду з вимогою про захист своїх прав та інтересів, який складається із двох елементів: предмета і підстави позову;
- під предметом позову розуміється матеріально-правова вимога позивача до відповідача, стосовно якої позивач просить ухвалити судові рішення, яка опосередковується відповідним способом захисту прав або інтересів, а підставами позову є обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги щодо захисту права та охоронюваного законом інтересу;
- застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту суб'єктивного права, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорювання. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким, що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорювання та спричиненим цими діями наслідкам¹.

Отже, ключовим для застосування відповідного способу захисту є встановлення судом того, що: 1) позивач є носієм суб'єктивного права, і 2) це право порушене, невизнане чи оспорюється відповідачем. Спосіб захисту права учасника ТОВ, яке він вважає порушеним, визначається сутністю корпоративних прав. Стаття 113 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 (далі ЦК України) визначає господарське товариство як юридичну особу, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Товариством з обмеженою відповідальністю є засноване однією або кількома особами товариство, статутний

¹ Такі висновки сформульовані, зокрема, у постановках Великої Палати Верховного Суду від 05.06.2018 у справі № 338/180/17, від 11.09.2018 у справі № 905/1926/16, від 30.01.2019 у справі № 569/17272/15-ц. Див. також: Огляд за результатами вивчення практики розгляду справ щодо корпоративних спорів та корпоративних прав Верховним Судом [1].

капітал якого поділено на частки (ч. 1 ст. 140 ЦК України). Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами (ч. 1 ст. 50 Закону України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ «Про господарські товариства»). Статутний капітал є вартісним вираженням суми вкладів, внесених учасниками товариства.

Товариства з обмеженою відповідальністю нарівні з акціонерними товариствами традиційно визнаються об'єднанням капіталів (а не об'єднанням осіб), адже під час створення юридичної особи є виділення кожним із засновників свого майна з переданням у подальшому його створюваній корпорації [4, с. 28], тому для ТОВ як різновиду корпорації участь майном (капіталом) відіграє першорядне значення. Скасування у чинному Законі України від 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вимоги про обов'язкове закріплення в статуті товариства складу учасників додатково підкреслює те, що ТОВ є об'єднанням капіталів.

Однією із кваліфікувальних ознак ТОВ, як і інших господарських товариств, є наявність у них титулу права власності на належне їм майно. Згідно із п. 1 ч. 1 ст. 115 ЦК України господарське товариство є власником майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу. Ця норма дублюється в ч. 1 ст. 12 Закону України «Про господарські товариства». Відповідно, право засновника (учасника) на частку у капіталі товариства зумовлюється *не уявною (номінальною), а фактичною (такою, що реально відбулася) майновою участю у капіталі товариства (адже майно передається засновником товариству у власність)* [5, с. 22; 6, с. 139]. Саме необхідністю реальної майнової участі в статутному капіталі ТОВ пояснюється, зокрема, норма ст. 2 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» про те, що учасники товариства, які не повністю зробили внески, несуть солідарну відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості *невнесеної* частини внеску кожного з учасників (раніше — норма ч. 4 ст. 50 Закону України «Про господарські товариства»).

На відміну від багатьох інших видів об'єктів прав (ст. 177 ЦК України), корпоративна част-

ка не існує поза інвестиційною діяльністю. Як об'єкт права частка виникає у зв'язку з тим, що певна особа передає оборотоздатне майно (у категоріях інвестиційного права — інвестицію) як внесок у власність товариства і відповідно, втрачає право власності на таке майно. Натомість вона набуває право власності на оборотоздатний еквівалент — частку, який стає субститутом, заміником корпоративного внеску (інвестиції) [7, с. 139]. Як звертає на це увагу О.Р. Кібенко, частка є майном і вона не може бути просто так «перерозподілена» між учасниками, а товариство не може довільно, рішенням загальних зборів змінити розміри часток учасників [3, с. 229].

Оскільки ТОВ є об'єднанням капіталів, учасник товариства повинен виконувати свої зобов'язання перед товариством, пов'язані з майновою участю, а також робити внесок у розмірі, порядку та засобами, передбаченими установчими документами (п. «б» ч. 1 ст. 11 Закону України «Про господарські товариства»). Виконання таких обов'язків (внесення внесків під час створення товариства та додаткових внесків у разі збільшення статутного капіталу) спрямоване на формування статутного (складеного) капіталу, внаслідок чого забезпечується, зокрема, реалізація принципу самостійної відповідальності товариства за своїми зобов'язаннями. У ч. 2 ст. 144 ЦК України (у редакції, що діяла до набрання чинності Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» — 17.06.2018) містилася імперативна норма про те, що *не допускається звільнення учасника товариства з обмеженою відповідальністю від обов'язку внесення внеску до статутного капіталу товариства, зокрема шляхом зарахування вимог до товариства*.

Для порівняння можна звернути увагу на те, що у ст. 15 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» законодавець вже визначив вичерпний перелік наслідків невиконання обов'язку учасника повністю внести свій внесок протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства, якщо інше не передбачено статутом. Аналіз цих наслідків (виключення учасника товариства, який має заборгованість із внесення внеску; зменшення статутного капіталу товариства на розмір неоплаченої частини частки учасника товариства; перерозподіл неоплаченої частки (частини частки) між іншими учасника-

ми товариства без зміни розміру статутного капіталу товариства та сплату такої заборгованості відповідними учасниками; ліквідація товариства) дає підстави стверджувати, що можливість участі у ТОВ без внесення внеску у повному обсязі у визначені строки виключається.

Стаття 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не передбачає такий вид корпоративної відповідальності за невиконання (неналежне виконання) учасником свого обов'язку із внесення додаткового внеску до статутного капіталу товариства як виключення учасника з товариства. Натомість в ч. 10 зазначеної ст. 18 цього Закону встановлено, що загальні збори учасників товариства після спливу строку для внесення додаткових вкладів ухвалюють рішення, зокрема про затвердження розмірів часток учасників товариства та їх номінальної вартості з урахуванням фактично внесених ними додаткових внесків. У цій нормі втілено принцип пропорційності майнової участі у товаристві. Цей принцип іманентно притаманний корпоративному праву, і якщо не зважати на відсутність текстуального закріплення в законі, завжди визнавався одним із ключових в корпоративному праві і виокремлювався науковцями. Корпоративні права обумовлені певним розміром частки, і здійснення учасниками корпоративних прав залежить від розміру часток та їх співвідношення.

Економічна сутність корпоративного інвестування відображена у нормах Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» (раніше — у нормах гл. 2 «Товариство з обмеженою відповідальністю» Закону України «Про господарські товариства») і, на нашу думку, полягає в тому, що виникнення корпоративних прав у засновника (учасника) ТОВ не може визначатися формально, тобто лише за фактом державної реєстрації товариства і на основі відповідного положення статуту товариства.

У літературі звертається увага на те, що незаперечною передумовою виникнення як майнових, так і немайнових корпоративних прав учасника є його фактична, а не заявлена (можлива) участь у товаристві [7, с. 28]. Виникнення частки як об'єкта прав та її розмір є наслідком внесення внеску до корпоративного капіталу товариства. Право участі у справах товариства

має напряму залежати від того, чи виконав засновник свій обов'язок щодо оплати внеску у межах визначеної статутом частки. «З часом розмір статутного капіталу та номінальна вартість частки втрачають самостійне значення. Важливим залишається лише співвідношення розмірів часток, бо відносний розмір частки визначає обсяг прав і повноважень учасників» [8, с. 61]. У такому контексті право на частку слугує умовною назвою права на участь і пов'язаних із цим майбутніх майнових вигод.

У резолютивній частині рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням ТОВ «Ліхтнер Бетон Львів» щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 58, частини першої статті 64 Закону України «Про господарські товариства» від 05.02.2013 № 1-рп/2013 зазначено, що положення ч. 4 ст. 58 Закону у системному зв'язку із іншими нормами законодавства² слід розуміти так, що під час визначення повноважності загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю та результатів голосування за ухвалення їх рішень враховується кількість голосів учасників, визначена пропорційно розміру їх часток у статутному капіталі, що встановлений статутом товариства з обмеженою відповідальністю, незалежно від вартості реально внесених (сплачених) ними внесків тільки протягом першого року з дня державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю [так би мовити, авансом — О.Б.]. Логіка тлумачення, наданого Конституційним Судом у цьому рішенні, у ширшому контексті підводить до висновку, що за межами цього річного «пільгового» періоду підлягає врахуванню вартість реально внесених (сплачених) учасниками внесків, а наслідком невиконання учасником його обов'язку стосовно внесення внеску має бути обмеження кількості

² Положеннями ч. 4 ст. 58 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-ХІІ з наступними змінами, згідно з яким «учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі», у системному зв'язку з положеннями ч. 3 ст. 13, ч.ч. 2, 4, 7 ст. 41, ч. 1 ст. 68 Конституції України, ч. 1 ст. 3, ч.ч. 3, 6 ст. 13, ч. 3 ст. 14, ч. 3 ст. 16, ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 117, ч. 1 ст. 140, ч.ч. 1, 2 ст. 144, ч. 3 ст. 147, ч. 1 ст. 334, ч. 4 ст. 715 Цивільного кодексу України, ст. 11, ч. 1 ст. 12, ч. 1 ст. 50, ч. 4 ст. 53 цього Закону.

його голосів та інших прав пропорційно до розміру фактичного внесення внеску.

Корпоративні права учасника товариства, як це впливає зі ст. 10 Закону України «Про господарські товариства», виникають щодо конкретної юридичної особи і охоплюють дві групи прав: 1) *майнові* права, зокрема право на отримання частини прибутку від діяльності товариства, право на отримання частини його активів у разі ліквідації; 2) *організаційні (або немайнові) права*, зокрема право брати участь в управлінні, право голосу, право на отримання інформації про діяльність товариства.

Усі майнові права учасника товариства, а також право брати участь в управлінні (кількість голосів на загальних зборах) *реалізуються на пропорційній основі* залежно від розміру часток. Принцип пропорційності визначає зміст норм корпоративного законодавства про права та обов'язки учасників ТОВ.

Як зазначено у постанові ВС від 03.02.2021 у справі № 911/459/20, при здійсненні учасником ТОВ своїх корпоративних прав, передбачених законом, має значення саме розмір частки у відсотках, тобто співвідношення розміру частки учасника із загальним розміром статутного капіталу. Чим більшу частку у відсотках має особа, тим більше прав і можливостей вона має для здійснення управління справами товариства — вона має більше голосів під час реєстрації та голосування на зборах, вона отримує більшу частку при розподілі прибутку чи майна товариства в процесі його ліквідації. Аналогічну правову позицію було висловлено в рішенні ЄСПЛ від 25.07.2002 у справі «Совтрансавто Холдинг проти України».

У Законі України «Про господарські товариства» раніше було закріплено:

- право на отримання частки прибутку (дивідендів) *пропорційно* частці кожного з учасників (п. «б» ч. 1 ст. 10);
- переважне право учасників товариства купівлі частки (її частини) учасника *пропорційно* до розмірів своїх часток, якщо статутом товариства чи домовленістю між учасниками не встановлений інший порядок здійснення цього права (ч. 3 ст. 53);
- право учасника під час виходу з товариства на виплату вартості частини майна товариства, пропорційної його частці у статутному капіталі (ч. 1 ст. 54);

- можливість звернення стягнення на частину майна ТОВ, *пропорційну* частці учасника товариства у статутному капіталі, за його особистими боргами, яке допускається лише у разі недостатності у нього іншого майна (ч. 1 ст. 57);

- правило про те, що учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі (ч. 4 ст. 58).

У Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» принцип пропорційності також послідовно втілений у низці норм, які визначають права та обов'язки учасників:

- розмір частки учасника товариства у відсотках повинен відповідати *співвідношенню* номінальної вартості його частки та статутного капіталу товариства (ч. 2 ст. 12);

- кожен учасник має переважне право зробити додатковий внесок у межах суми збільшення статутного капіталу *пропорційно* до його частки у статутному капіталі (ч. 2 ст. 18);

- учасники можуть вносити додаткові внески без дотримання *пропорцій* їхніх часток у статутному капіталі відповідно до статуту або одностайного рішення загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства (ч. 8 ст. 18);

- якщо кілька учасників товариства скористаються своїм переважним правом, вони придбавають частку (частину частки) *пропорційно* до розміру належних їм часток у статутному капіталі товариства (ч. 2 ст. 20);

- вартість частки учасника визначається зважаючи на ринкову вартість сукупності всіх часток учасників товариства *пропорційно* до розміру частки такого учасника (ч. 8 ст. 24);

- товариство виплачує учаснику, який вийшов з товариства, вартість його частки або передає майно лише *пропорційно* до розміру оплаченої частини частки такого учасника (ч. 10 ст. 24);

- виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які були учасниками товариства на день ухвалення рішення про виплату дивідендів, *пропорційно* до розміру їхніх часток (ч. 1 ст. 26);

- кожен учасник товариства на загальних зборах учасників має кількість голосів, *пропорційну* до розміру його частки у статутному капіталі товариства, якщо інше не передбачено статутом (ч. 3 ст. 29);

• якщо частка у статутному капіталі товариства, що припиняється шляхом поділу, належить самому товариству, то така частка підлягає розподілу між його учасниками пропорційно до належних їм часток у статутному капіталі товариства, що припиняється (ч. 2 ст. 51).

«Посвідчені корпоративним паєм (часткою) корпоративні права надають корпоративний контроль щодо товариства, що фактично може означати контроль над цілісним майновим комплексом, до складу якого входять важливі об'єкти нерухомості, інтелектуальна власність, інші цінні активи» [3, с. 196]. Внесення корпоративного внеску — це критично важлива для товариства дія засновника або учасника, саме факт внесення внеску економічно зумовлює набуття учасником корпоративних прав. «Установлення моменту набуття корпоративних прав (швидше за все їх обсягу) має також значення у контексті внесення вкладу в повному обсязі» [9, с. 97]. Внесення корпоративного внеску передуює виникненню частки і відповідно, як основного масиву корпоративних прав, так і відносин участі у товаристві як правового зв'язку. І у такому разі, коли йдеться про внесення додаткових корпоративних внесків у разі збільшення корпоративного капіталу, внесення такого додаткового корпоративного внеску передуює формуванню відповідної корпоративної частки і виникненню посвідчених ним корпоративних прав [7, с. 77–78].

Принцип *пропорційності майнової участі* підлягає застосуванню і має бути дотриманий як під час створення товариств (оплаті статутного капіталу), так і під час збільшення статутного капіталу. У літературі звертається увага на те, що принцип майнової участі у створенні та діяльності юридичної особи нарівні із принципами гармонійного поєднання інтересів усіх учасників корпоративних відносин та локального правового регулювання корпоративних правовідносин мають розглядатися і як принципи захисту корпоративних прав, оскільки вони відображають особливу природу корпоративних правовідносин [10, с. 15].

Товариство має право змінювати (збільшувати або зменшувати) розмір статутного (складеного) капіталу (ст. 16 Закону України «Про господарські товариства»). Учасники господарського товариства зобов'язані викону-

вати свої обов'язки перед товариством, зокрема ті, що пов'язані з майновою участю, а також робити внески (оплачувати акції) у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені установчим документом (п. 2 ч. 1 ст. 117 ЦК України). Якщо учасник ТОВ не робить внеску під час створення товариства або під час збільшення розміру статутного капіталу, то створюється абсурдна «правова» ситуація, коли особа може претендувати на реалізацію корпоративних прав (організаційних та майнових), не будучи водночас «власником частки», а тільки «учасником» товариства. Виникнення та реалізація корпоративних прав крізь призму розумності, справедливості та добросовісності як загальних засад цивільного законодавства (ст. 3 ЦК України) логічно пов'язані із філософсько-правовою аксіомою *De nihilo nihil* («з нічого — ніщо»), через що можна дійти єдино можливого висновку про те, що учасник, який не вніс додаткового внеску до статутного капіталу товариства, відповідно до рішення загальних зборів, не може претендувати на збільшення чи збереження своєї пропорції і в частині належних йому майнових прав та права на управління (кількості голосів на загальних зборах).

Частиною 8 ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» раніше було встановлено, що збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після внесення усіма його учасниками внесків у повному обсязі. У системно-логічній єдності цієї норми з іншими нормами ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» (насамперед ч. ч. 1 та 2, якими було врегульовано порядок формування статутного капіталу товариства та правові наслідки невнесення або неповного внесення своїх внесків), це правило стосувалося, насамперед, необхідності повної оплати статутного капіталу створюваного товариства і неможливості існування товариства із неформованим статутним капіталом. Оскільки зміни до статуту, пов'язані із зміною розміру статутного капіталу, підлягають державній реєстрації в установленому законом порядку, то можливість кожного наступного збільшення статутного капіталу залежить та оцінюється з урахуванням того, чи було зроблено додаткові внески та чи зареєстровано відповідні зміни розміру статутного капіталу у державному реєстрі.

Це пов'язано із основними функціями статутного капіталу — інвестиційною та захисту інтересів учасників. Капітал є запорукою інтересів самих учасників, зокрема щодо розмежування відповідальності учасника та товариства, оскільки відповідальність учасників обмежується до розміру вкладеної власності [11, с. 101], що за відсутності реального внеску неможливо. Функція визначення часток є похідною як така, що відображає ступінь реальної майнової участі у товаристві [12, с. 82].

Норма ч. 8 ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» регулювала ідеальну ситуацію, коли збільшення статутного капіталу відбулося як результат того, що кожен учасник зробив додатковий внесок. Водночас не врегульованою була ситуація, коли один із учасників не зробив додатковий внесок на виконання рішення загальних зборів учасників, але збільшення статутного капіталу у визначеному розмірі відбулося повністю чи частково за рахунок збільшеного внеску іншого учасника, тобто існувала прогалина у законодавстві.

Зазначена прогалина може бути подолана шляхом застосування загальних норм ч. 3 ст. 144 ЦК України та за аналогією норм ст. 52 Закону України «Про господарські товариства», якою врегульовано питання щодо дій товариства у разі невнесення (неповного внесення) учасниками своїх внесків до закінчення встановленого річного строку³. Цими нормами передбачалось, що загальні збори учасників товариства можуть ухвалити, зокрема, рішення перерозподіл часток у статутному капіталі. Таке застосування відповідає як принципу розумності, так і загальним принципам корпоративного права та корпоративного управління насамперед принципу пропорційності майнової участі. Питання про збільшення статутного капіталу, як і питання про перерозподіл часток у випадку невнесення учасником додаткового внеску, мало вирішуватися загальними зборами учасників, які відповідно до ч. 1 ст. 58 Закону України

³ Про виключення із складу товариства тих учасників, які не внесли (не повністю внесли) свої внески, та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі, або про зменшення статутного капіталу та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі, або про ліквідацію товариства.

«Про господарські товариства» є вищим органом товариства.

Що стосується рішень загальних зборів учасників ТОВ як вищого органу товариства, то в практиці господарських судів усталеними є позиції відносно того, що:

- закон виходить із презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи;
- рішення загальних зборів учасників (акціонерів, членів) та інших органів юридичної особи не є правочинами у розумінні ст. 202 ЦК України, до цих рішень не можуть застосовуватися положення ст. 203 та 215 ЦК України, які визначають підстави недійсності правочину і відповідно правові наслідки недійсності правочину за ст. 216 ЦК України;
- рішення загальних зборів є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами), тобто офіційними письмовими документами, що породжують певні правові наслідки, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин⁴.

Такий висновок підтверджується розвитком корпоративного законодавства, оскільки нормативне регулювання відносин, пов'язаних із внесенням додаткового внеску під час збільшення статутного капіталу, наразі доволі деталізоване Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Зараз законодавчо визначено, що під час збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових внесків номінальна вартість частки учасника товариства може бути збільшена на суму, що дорівнює або менша за вартість додаткового внеску такого учасника (ч. 3 ст. 16 Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю»).

На відміну від ч. 8 ст. 52 Закону України «Про господарські товариства», в ст. ст. 16, 17, 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», виокремлено як окремі правові конструкції: 1) збільшення статутного капіталу; 2) збільшення статутного капіталу без додаткових вкладів; 3) збільшення статутного капіталу за

⁴ Пункти 2.11 та 2.12 постанови Пленуму Вищого господарського Суду України від 25.02. 2016 № 4 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин».

рахунок додаткових внесків⁵. Але і нормами зазначених статей не передбачено такої ситуації, коли один з учасників не робить додаткового внеску відповідно до рішення загальних зборів. У такому разі має застосовуватися правило п. 2 ч. 10 ст. 18 цього Закону про затвердження розмірів часток учасників товариства та їх номінальної вартості з *урахуванням фактично внесених ними додаткових внесків*.

Тлумачення норм корпоративного законодавства про збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю в його розвитку та їх телеологічне (цільове) тлумачення дає підстави зробити такі висновки:

- якщо хоча б один із учасників виявиться неспроможним або незацікавленим вносити додаткові внески, це унеможливить залучення додаткового капіталу запланованого обсягу;

- у разі, коли учасник, який не виконав обов'язку щодо майнової участі у товаристві шляхом внесення додаткового внеску до статутного капіталу, його частка у статутному капіталі та її номінальна вартість не може вважатися відносно збільшеною («з нічого — ніщо»), якщо збільшення статутного капіталу відбулося лише за рахунок додаткового внеску іншого учасника. Зменшення частки учасника ТОВ, який повністю не вніс додаткового внеску внаслідок ухвалення рішення загальними зборами щодо збільшення розміру статутного капіталу товариства з урахуванням фактично зроблених додаткових внесків та відповідного перерозподілу часток учасників товариства, не може вважатися порушенням корпоративних прав такого учасника;

- невнесення учасником додаткового внеску для збільшення статутного капіталу як таке не може блокувати збільшення розміру статутного капіталу і перешкоджати у такий спосіб роз-

витку і діяльності товариства. Так само рішенням суду не може бути зменшено до розміру первісного сформований за весь період діяльності ТОВ статутний капітал, адже це є порушенням майнових прав учасника, який виконав свій обов'язок, *взяв* майнову участь у товариство (здійснив інвестицію).

Розмір статутного капіталу дає змогу оцінити обсяг ризиків учасників та кожного з них, зокрема розподіл голосів між ними і вплив на діяльність товариства [13, с. 503—504]. Суд, який вирішує питання про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників, так перерозподіляє (замість самих учасників) ці ризики та вплив на діяльність товариства.

Особливістю виконання учасником товариства своїх корпоративних обов'язків (ст. 11 Закону України «Про господарські товариства», ст. 6 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), які нерозривно пов'язані із корпоративними правами, зокрема щодо внесення внесків та додаткових внесків, є *неможливість* у судовому порядку примусити учасника до майнової участі у товаристві внесення додаткового внеску (так само, як засновника — до формування статутного капіталу). Наслідком невиконання учасником корпоративних обов'язків, так само, як і зловживання корпоративними правами, мають бути передбачені законодавством та локальними актами товариства заходи корпоративної відповідальності.

Отже, якщо суд не може зобов'язати учасника зробити інвестицію (зокрема і у вигляді внесення додаткового внеску), він не може і збільшити обсяг прав учасника (збільшити пропорцію його майнової участі у товаристві у разі невнесення додаткового внеску під час збільшення статутного капіталу). Якщо під час вирішення корпоративного спору суд не бере до уваги реальність виконання рішення загальних зборів про збільшення статутного капіталу, то у такий спосіб він порушує принцип пропорційності майнової участі і вдається до втручання у господарську діяльність товариства (управління товариством).

Як звертає увагу ВП ВС, коли розглядають спори між учасником та господарським товариством, суди мають враховувати, що інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників також не завжди збігаються (див. постанови

⁵ Показово, що Закон надає широку дискрецію засновникам і учасникам товариства: статутом або одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь усі учасники товариства, можуть встановлюватися інші строки для внесення додаткових внесків, може встановлюватися можливість учасників вносити додаткові внески без дотримання пропорцій їхніх часток у статутному капіталі або право лише певних учасників чи лише третіх осіб вносити додаткові внески, а також може бути виключений етап внесення додаткових внесків лише тими учасниками товариства, які мають переважне право (ч. 8 ст. 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»).

ВП ВС від 08.10.2019 у справі № 916/2084/17 та від 22.10.2019 у справі № 923/876/16)⁶. Коли вирішується питання щодо ефективності обраного позивачем способу захисту, суди мають враховувати баланс інтересів усіх учасників та самого товариства, уникати зайвого втручання у питання діяльності товариства, які вирішуються шляхом ухвалювання рішень його колективними органами управління, надавати оцінку добросовісності дій сторін спору щодо можливого захисту ними інтересів інших осіб та можливих наслідків у випадку задоволення таких вимог (п. 7.4.8 постанови ВП ВС 08.06.2021 у справі № 906/1336/19).

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань створюється задля забезпечення державних органів та органів місцевого самоврядування, а також учасників цивільного обороту достовірною інформацією про юридичних осіб, громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб — підприємців з Єдиного державного реєстру (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань»).

Відповідно до п. 15 ч. 2 ст. 9 цього Закону в Єдиному державному реєстрі мають міститися відомості про розмір статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) та розмір частки кожного із засновників (учасників).

Відомості Єдиного державного реєстру виконують функцію оголошення прав на частку невизначеному колу осіб. З моменту державної

⁶ Така позиція відображає відоме висловлювання Конституційного Суду України в рішенні у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004 № 18-рп/2004: «Легітимний інтерес акціонерного товариства не є простою сукупністю законних інтересів його акціонерів. Індивідуальні інтереси останніх, як правило, відрізняються суперечливістю, а нерідко й конфліктністю, оскільки спрямовуються на пошук і використання або створення шляхів і засобів для задоволення різних за обсягом і змістом потреб та відрізняються різними мотивами у таких бажаннях і прагненнях. Не можуть бути завжди тотожними інтереси власника однієї акції та інтереси держателя контрольного пакета акцій, лабільні інтереси міноритарного (дрібного) акціонера, стратегічні інтереси акціонерного товариства у цілому тощо».

реєстрації частки у статутному капіталі товариства за набувачем до нього переходить володіння часткою, набувач стає учасником товариства з відповідним статусом, що надає йому можливість реалізовувати права з частки, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань», якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою (див. постанову ВП ВС, від 08.06.2021 у справі № 906/1336/19)⁷.

Значення внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру, як і загалом реєстраційних процедур, полягає у тому, що вони *стають джерелом достовірної інформації для третіх осіб*: якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою (ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань»). Це означає, що відомості в Єдиний державний реєстр мають відображати реальну майнову участь кожного з учасників у статутному капіталі і розмір їх часток саме як оборотоздатних об'єктів прав, які можуть бути відчужені і на які може бути звернено стягнення за зобов'язаннями боржника-учасника товариства. Статутний капітал як такий функцію захисту інтересів кредиторів самого товариства не виконує, оскільки товариство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім належним йому майном і не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників.

Як вбачається із змісту ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань», судові рішення, що набрали законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відпо-

⁷ Так само, як функцією державної реєстрації права власності є оголошення належності нерухомого майна певній особі (особам) (див. постанови ВП ВС від 07.11.2018 у справі № 488/5027/14-ц (п. 96), від 30.06.2020 у справі № 19/028—10/13 (п. 10.29).

відальністю, товариства з додатковою відповідальністю та розмірів часток учасників у такому товаристві (пункт «д») є лише одним із документів, на підставі яких здійснюється державна реєстрація змін до відомостей про розмір статутного капіталу та розміри часток у статутному капіталі. Судове рішення про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників не може бути чимось іншим, ніж документальним підтвердженням відповідним процесуальним актом певних юридичних дій учасників товариства (участь у збільшенні статутного капіталу товариства).

Аналіз норм пп. «а» та «д» п. 3 ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» в їхньому системно-логічному зв'язку дає підстави стверджувати, що таке судове рішення є альтернативою рішенням загальних зборів учасників товариства про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників за наявності корпоративного спору, вирішеного судом: для державної реєстрації змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі подається або рішення загальних зборів, або судове рішення. Зазначені норми регулюють реєстраційні відносини, спрямовані на досягнення цілей Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань», і тому не можуть розглядатися як спеціальні щодо норм корпоративного законодавства.

У ч. 1 ст. 173 Господарського процесуального кодексу України від 06.11.1991 (у сучасній редакції) передбачено, що в одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги. Похідною позовною вимогою

є вимога, задоволення якої залежить від задоволення іншої позовної вимоги (основної вимоги). Вимога про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розмірів часток учасників у товаристві може розглядатись судом як похідна вимога разом з основною вимогою, якою здійснюється захист порушеного права (визнання недійсним правочину, визнання незаконним рішення органу товариства тощо).

Висновки. Під час розгляду господарським судом корпоративних спорів має застосовуватися принцип пропорційності майнової участі у статутному капіталі товариства. Зменшення частки учасника у статутному капіталі ТОВ не є порушенням його корпоративних прав, якщо такий учасник не вніс додаткового внеску до статутного капіталу товариства відповідно до рішення загальних зборів про збільшення розміру статутного капіталу. Частина 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» не встановлює як такі способи захисту прав та інтересів учасників товариства у спорах про розміри часток у статутному капіталі чи розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. У судовому рішенні як документі, на підставі якого здійснюються відповідні реєстраційні дії для цілей цього Закону, мають бути зазначені розміри часток у статутному капіталі або його розмір як встановлені судом фактичні обставини реальної майнової участі учасників у статутному капіталі товариства. Суд може захистити право учасника іншим способом, обраним позивачем, водночас позовна вимога про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників може розглядатись судом як похідна разом з основною вимогою, якою здійснюється захист порушеного права (визнання недійсним рішення загальних зборів учасників тощо).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Огляд за результатами вивчення практики розгляду справ щодо корпоративних спорів та корпоративних прав Верховним Судом. *Офіційний інтернет-сайт Верховного Суду*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_korpor_spor_2021.pdf (дата звернення: 12.05.2023).
2. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики. За ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС, 2023. 616 с.
3. Корпоративне право крізь призму судової практики. За ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС, 2021. 512 с.
4. Корпоративне управління. За ред. проф. І. Спасибо-Фатеевої. Харків: Право, 2007. 500 с.
5. Беяневич О.А., Мягкий А.В. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2017. 320 с.

6. Беляневич О.А. Про право учасника на участь в управлінні товариством з обмеженою відповідальністю. *Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць*. 2013. Вип. 12. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. С. 137–143.
7. Смітюх А.В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові аспекти. Одеса: Фенікс, 2018. 662 с.
8. Попов Ю.Ю. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»: наук.-практ. коментар. Київ: К.І.С., 2019. 392 с.
9. Корпоративні спори: комент. суд. практики. За заг. ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2018. 288 с.
10. Галіян І. Принципи захисту корпоративних прав учасників господарських товариств. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 11–17. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.02>
11. Кібенко О.Р. Право товариств (company law): порівняльно-правовий аналіз acquis Європейського Союзу та законодавства України. Київ: Юстиніан, 2006. 491 с.
12. Хорт Ю.В. Статутний капітал акціонерного товариства: захист інтересів учасників акціонерних правовідносин. Харків: ФІНН, 2010. 276 с.
13. Кравчук В.М. Корпоративне право: науково-практичний коментар законодавства і юридичної практики. Київ: Істина, 2005. 720 с.

Надійшла 15.05.2023

REFERENCES

1. Ohliad za rezultatamy vyvchennia praktyky rozghliadu sprav shchodo korporatyvnykh sporiv ta korporatyvnykh prav Verkhovnym Sudom. *Ofitsiyni internet-sait Verkhovnoho Sudu*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_korpor_spor_2021.pdf [in Ukrainian].
2. Pravo vlasnosti: sposoby zakhystu kriz pryzmu sudovoi praktyky. Za red. I.V. Spasybo-Fatieievoi. Kharkiv: EKUS, 2023. 616 p. [in Ukrainian].
3. Korporatyvne pravo kriz pryzmu sudovoi praktyky. Za red. I.V. Spasybo-Fatieievoi. Kharkiv: EKUS, 2021. 512 p. [in Ukrainian].
4. Korporatyvne upravlinnia. Za red. prof. I. Spasybo-Fatieievoi. Kharkiv: Pravo, 2007. 500 p. [in Ukrainian].
5. Belianevych O.A., Miahkyi A.V. Korporatyvne upravlinnia za zakonodavstvom Ukrainy: teoretyko-prykadni problemy. Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva NAPrN Ukrainy, 2017. 320 p. [in Ukrainian].
6. Belianevych O.A. Pro pravo uchasnyka na uchast v upravlinni tovarystvom z obmezhenoiu vidpovidalnistiu. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo. Zbirnyk naukovykh prats*. 2013. Iss. 12. Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva NAPrN Ukrainy, 2013. P. 137-143 [in Ukrainian].
7. Smitiukh A.V. Korporatyvni prava ta korporatyvni pai (chastky): teoretyko-pravovi aspekty. Odesa: Feniks, 2018. 662 p. [in Ukrainian].
8. Popov Yu.Iu. Zakon Ukrainy “Pro tovarystva z obmezhenoiu ta dodatkovoiu vidpovidalnistiu”: nauk.-prakt. komentar. Kyiv: K.I.S., 2019. 392 p. [in Ukrainian].
9. Korporatyvni spory: koment. sud. praktyky. Za zah. red. I.V. Spasybo-Fatieievoi. Kharkiv: Pravo, 2018. 288 p. [in Ukrainian].
10. Haliian I. Pryntsyvy zakhystu korporatyvnykh prav uchasnykiv hospodarskykh tovarystv. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2020. No. 8. P. 11-17. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.02> [in Ukrainian].
11. Kibenko O.R. Pravo tovarystv (company law): porivnialno-pravovyi analiz acquis Yevropeiskoho Soiuzu ta zakonodavstva Ukrainy. Kyiv: Yustynian, 2006. 491 p. [in Ukrainian].
12. Khort Yu.V. Statutnyi kapital aktsionernoho tovarystva: zakhyst interesiv uchasnykiv aktsionernykh pravovidnosyn. Kharkiv: FINN, 2010. 276 p. [in Ukrainian].
13. Kravchuk V.M. Korporatyvne pravo: nauково-praktychnyi komentar zakonodavstva i yurydychnoi praktyky. Kyiv: Istyna, 2005. 720 p. [in Ukrainian].

Received 15.05.2023

O.A. Belianevych

Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2590-2807

ON THE DETERMINATION OF THE AUTHORIZED CAPITAL AND PARTICIPANT SHARES OF LLC AS WAYS OF PROTECTING CORPORATE RIGHTS

The effectiveness of ways to protect corporate rights, including members of a limited liability company (LLC), and developing a catalog of these ways is one of the key problems for the theory of Corporate Law. The law-enforcement practice of economic courts dealing with corporate disputes, the number of which has increased significantly in recent years, is an important factor in ensuring the protection of property rights, creating favorable conditions for investment

activity in the country, and stable functioning of the corporate sector of the economy. The article draws attention to the fact that at the moment the decisions of the Supreme Court are dominated by the position that a comprehensive list of ways to protect a member of an LLC who believes that his right or legal interest is violated by changes in the composition of members or the distribution of shares of members of the company is contained in Art. 17 of the Law of Ukraine “On State Registration of Legal Entities, Individual – Entrepreneurs and Public Organizations”. On the basis of the analysis of the current practice of the Supreme Court, controversial issues of the court's application of the norms of Part 5 of Article 17 of this Law (in particular, in cases where the participant of the LLC has not fulfilled his obligation regarding property participation in the authorized capital of the company). It is argued that when considering corporate disputes, the principle of proportionality should be applied: the reduction of a participant's share in the authorized capital of an LLC is not a violation of his corporate rights, if such a participant has not made an additional contribution to the company's authorized capital in accordance with the decision of the general meeting to increase the amount of authorized capital. Attention is drawn to the fact that part 5 of Art. 17 of the Law of Ukraine “On State Registration of Legal Entities, Individuals – Entrepreneurs and Public Organizations” does not establish as such methods of protecting the rights and interests of participants in disputes about the size of shares in the authorized capital or the composition of members of a limited liability company. For the purposes of Part 5 of Art. 17 of this Law, a court decision of the relevant content is considered as an alternative to the decision of the general meeting of participants. In the court decision, as a document on the basis of which relevant registration actions are carried out, the size of shares in the authorized capital, the size of the authorized capital must be specified as the factual circumstances of the real property participation of the participants in the authorized capital of the company established by the court. The court can protect the right of the participant in the way chosen by the plaintiff, while the lawsuit claims to determine the size of the authorized capital of the LLC and the size of the shares of the participants in the company can be considered by the court as a derivative together with the main claim that protects the violated right (invalidation of the decision of the general meeting of participants, etc.).

Keywords: limited liability company, authorized capital, participant's share, method of protection, corporate rights, principle of proportionality, property participation in the company.